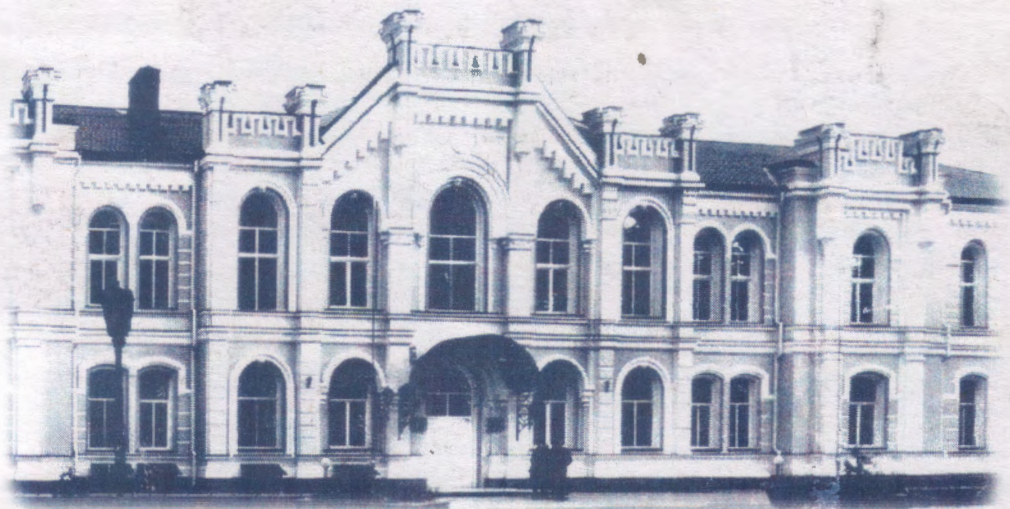

ВІСНИК

Української академії
банківської справи

2 (7)'99

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
Вісник Української академії
банківської справи, 1999, №2(7)

Теоретичний та науково-практичний журнал
Заснований у 1996 році. Виходить двічі на рік
Реєстраційне свідоцтво КВ № 2500 від 04.04.97

Головний редактор
д.е.н., професор *А.О. Єніфанов*

Заступник головного редактора
д.е.н., професор *В.І. Міщенко*

Редакційна колегія:

д.е.н., професор *Г.В. Задорожний*,
д.е.н., професор *В.П. Москаленко*,
д.е.н., професор *С.В. Науменкова*,
д.е.н., професор *В.М. Положій*,
д.е.н., професор *І.В. Сало*,
д.е.н. *С.П. Ярошенко*

Рекомендовано до друку вченою радою Української академії банківської справи, протокол
№ 4 від 26 листопада 1999 р.

Використання у будь-якій формі матеріалів, що опубліковані в журналі, узгоджується з
редакцією.

Усі права застережено. Посилання на видання обов'язкові.

Відповідальність за фактичні помилки, достовірність інформації та точність викладених
фактів несуть автори.

Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не обов'язково поділяючи
точку зору авторів щодо змісту поданих статей.

Відповідальний за випуск
А.А. Семененко

Редактор
Т.В. Черненко

Коректор
Н.І. Одарченко

Комп'ютерна верстка
Є.Л. Кисленко

Адреса редакції, видавця: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 56

Тел.: (0542) 21-02-83, 21-02-86, факс: (0542) 21-02-82

E-mail: admin@academy.sumy.ua

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Гриценко Е.А.

ИПОТЕЧНОЕ КРЕДИТОВАНИЕ В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ
И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ 3

Юрченко Ю.Г., Юрченко О.Ю.

СУЧАСНИЙ СТАН АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ І ДЕЯКІ ПИТАННЯ
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НИМ НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 6

Гребеник Н.І.

ВИКОРИСТАННЯ МОНЕТАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПО УПРАВЛІННЮ ГРОШОВО-
КРЕДИТНИМ РИНКОМ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В 1991-1999 РОКАХ..... 10

ТЕОРІЯ ФІНАНСІВ І БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Синюченко М.І.

ІСТОРІЯ ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ ТА ГРОШОВИХ КРИЗ В РОБОТАХ АКАДЕМІКА
І.А. ТРАХТЕНБЕРГА 15

Циганов С.А.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ..... 17

Дехтяр Н.А.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВИХ
ФОРМУВАНЬ..... 21

ПРОБЛЕМИ ФІСКАЛЬНО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Дадашев Б.А.

ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ И ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ В АПК..... 24

Москаленко В.П.

К ВОПРОСУ ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В УКРАИНЕ 27

ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Пасечник И.В.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
(ОПЫТ СТРАН ЗАПАДА) 32

Білик М.Д.

ОБГРУНТУВАННЯ, ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ..... 35

Лисяк Л.В.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ
ПЕРІОД 39

Гончаренко В.В.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА
ПРАКТИКА..... 42

УДК 330.322:334.732.2

Гончаренко В.В., к.е.н., Полтавський кооперативний інститут

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

В статті проаналізовано законодавче забезпечення інвестиційної діяльності кредитних спілок в Україні та за кордоном. Висвітлено історичний досвід та перспективи на майбутнє.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, структура інвестицій, кредитна спілка.

Головною метою діяльності кредитних спілок є надання своїм членам різноманітних фінансових послуг, найважливішими з яких є позики. Як правило, попит на гроші не є постійним і часто коливається у досить значних межах. Зниження попиту на позики призводить до того, що частина грошей, прийнятих від членів спілки у вигляді вкладів, в окремі періоди не може бути розміщена у позики і не приносить доходу. Це може спричинити ситуацію, коли кредитна спілка не отримає достатньої для виконання взятих зобов'язань по виплаті відсотків на вклади суми доходу, що може поставити її на межу банкрутства.

В зв'язку з тим, що коливання попиту на позики спричиняє ситуацію, коли в кредитних спілках періодично з'являються тимчасово вільні кошти, які необхідно вкласти, щоб забезпечити виконання взятих перед членами спілки зобов'язань, законодавство багатьох країн дозволяє кредитним спілкам робити інвестиції. Інвестиції кредитної спілки залежать від структури залучених коштів, попиту на позики та інших факторів і можуть досягати значних розмірів (рис. 1, 2) [1].

Слід відзначити, що законодавство багатьох країн обмежує об'єкти інвестування коштів кредитних спілок. Так, наприклад, федеральний закон США про кредитні спілки [2] дозволяє спілкам інвестувати тимчасово вільні кошти в: державні облигації США або окремих штатів; позички іншим кредитним спілкам; ощадні сертифікати чи ощадні рахунки державних банків; акції чи вклади до ощадно-позичкових асоціацій чи взаємних ощадних банків, гарантованих федеральними урядовими організаціями; облигації кооперативних банків, різноманітних федеральних банків чи інших державних корпорацій; рахунки, паї, облигації чи акції асоціацій або інших організацій, створених для обслуговування кредитних спілок; паї кооперативних товариств; в трастові чи страхові компанії, а також інші установи чи цінні папери, створені чи гарантовані державою. В законі дається вичерпний перелік організацій та видів цінних паперів, в які кредитні спілки США можуть інвестувати тимчасово вільні кошти. Як правило, це малоризикові, забезпечені

федеральним Урядом або урядом штату об'єкти інвестування.

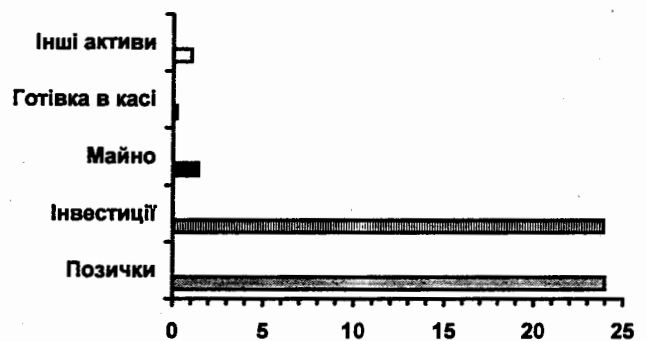

Рис. 1. Структура активів Rochester Ukrainian Federal Credit Union (США), млн. дол.

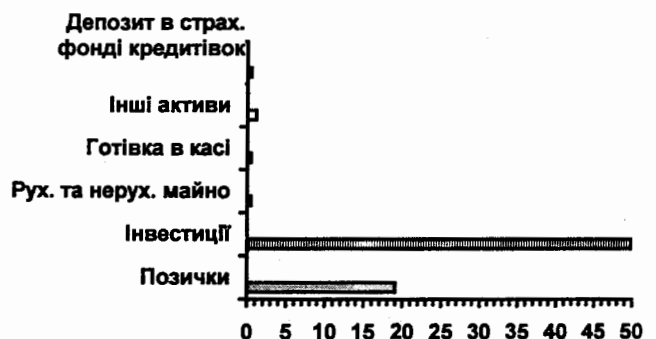

Рис. 2. Структура активів Ukrainian Selfreliance Michigan Federal Credit Union (США), млн. дол.

Типові інвестиції, які робляться кредитними спілками США, можна продемонструвати на прикладі однієї з них [3] (табл. 1).

Розмір інвестицій даної кредитної спілки в 2,4 рази перевищив розмір виданих позик, але доходи від них перевищили доходи від позик лише в 1,5 рази. Це свідчить про те, що для кредитних спілок позикова діяльність більш вигідна, ніж інвестиційна, а інвестиції – лише вимушений засіб для утримання вільних коштів в обігу.

Таблиця 1

**Структура інвестицій
Ukrainian Selfreliance Michigan
Federal Credit Union (США)**

№ пор.	Вид інвестиції	Сума інвестиції, USD	% в загальній сумі
1	Позики іншим кредитним спілкам	2293403	4,33
2	Депозитні сертифікати	9993164	18,87
3	Облігації Уряду США	3996819	7,54
4	Федеральна агенція забезпечення	34959600	66,00
5	Рахунок "Merrill Lynch Daily"	163095	0,31
6	Рахунок "Shearson Lehman Daily"	323	0,00
7	Акції сервіс-центру кредитних спілок	100	0,00
8	Депозитні рахунки	1059005	2,00
9	Муніципальні облігації	500000	0,94
	Всього	52965509	100,00

Аналогічний підхід до інвестиційної діяльності кредитних спілок існує і в Канаді. Наприклад, інвестиції кредитної спілки "SO-USE" (Канада) в 1989 році складали 18,4 млн. CAD (24 % активів) і розподілились наступним чином [4]:

- паї в лізі кредитних спілок – 661 тис. CAD;
- термінові депозити – 9,4 млн. CAD;
- депозити до резервного фонду ліквідності – 3,3 млн. CAD;
- вклади в облігації – 589 тис. CAD;
- вклади в акції – 0,5 тис. CAD;
- паї в кооперативній трастовій компанії – 1,4 тис. CAD;
- паї в Community Trust Co – 3,1 млн. CAD;
- заставні інвестиції – 18 млн. CAD;

Крім цього, кредитна спілка має обов'язкові вклади в корпорації по страхуванню паїв та депозитів провінції Онтаріо.

В Україні кредитні спілки суттєво обмежені в здійсненні інвестиційної діяльності, що негативно впливає на ефективність їх роботи. В п. 15 Тимчасового Положення про кредитні спілки в Україні сказано, що "кредитна спілка може зберігати кошти резервного фонду на депозитних рахунках у банках". При

цьому не зрозуміло, чи може вона вкладати на банківські депозити тимчасово вільні залучені та власні кошти (благодійного, освітнього фондів, фонду розвитку тощо), бо ст. 18 "Порядок використання вільних коштів кредитної спілки" Типового статуту сказано що "у випадку наявності в кредитної спілки вільних коштів і відсутності незадоволеного попиту на позички кредитна спілка має право надавати позички іншим кредитним спілкам і асоціаціям кредитних спілок". Ця норма повторює п. 11 Тимчасового Положення, але Національний банк в своєму листі [5] доповнив її: "...на потреби їх розвитку (придбання обчислювальної техніки, обладнання та майна)...". Не зрозуміло, який характер має норма НБУ – рекомендаційний чи директивний, і чи є виключною можливістю вкладання відповідних коштів у банківські депозити або позики іншим кредитним спілкам.

Крім цього, розміщення кредитною спілкою коштів на депозитному рахунку у банку або надання позичок іншим кредитним спілкам трактується багатьма податковими адміністраціями як підприємницька діяльність, в результаті чого кредитна спілка прирівнюється до інших суб'єктів підприємництва з усіма наслідками, які з цього витікають. Одночасно, отримані від розміщення тимчасово вільних коштів доходи відносять до доходів від позареалізаційних операцій, і кредитній спілці часто важко буває обґрунтувати, що залучені кошти та нараховані по ним відсотки є витратами по цих операціях, а не лише по операціях з реалізації послуг спілки. Тому відсотки від цих інвестицій часто оподатковуються податком на прибуток. При цьому не береться до уваги той факт, що інвестування коштів не є основним видом діяльності кредитної спілки, що це вимушений крок, засіб для збереження вільних коштів від інфляції та додаткова можливість виконання взятих перед членами зобов'язань.

Враховуючи це, в законодавство України необхідно закласти можливість різних форм інвестування тимчасово вільних коштів кредитними спілками. Крім традиційних банківських депозитів, цінних паперів, позик іншим спілкам та їх об'єднанням, доцільно дозволити кредитним спілкам України вкладати кошти у придбання різноманітних товарів для своїх членів, будівництва для них житла, надання інших послуг членам спілки. До того ж, такий досвід існував у минулому.

До 1917 року кредитні та ощадно-позичкові товариства України, яка знаходилась у складі Російської імперії, окрім видачі позик та приймання вкладів, мали право надавати своїм членам інші послуги та виконувати за їх дорученням різноманітні операції. В зразкових статутах як кредитного, так і ощадно-позичкового товариств, затверджених в 1905 році міністром фінансів, є розділ про посередницькі (агентські) операції, які може здійснювати товариство для своїх членів [6]:

"...74. Посередничество может быть предпринято только к определенной выгоде или пользе одного или нескольких товарищей, или всего товарищества, а не постороннего товариществу лица.

75. Предпринимать какие-нибудь посреднические действия, требующие денежных затрат (например, покупку необходимых для хозяйства предметов, арендования земли и т.п.) можно только по поручениям товарищей и за их личный счет. Товарищество может делать это и за свой собственный счет, а также может покупать, для перепродажи, произведения хозяйства товарищей, но исключительно за счет образованных для этой цели специальных капиталов, а не на общие оборотные свои средства.

76. Общее собрание постановляет, какие именно посреднические действия оно желает допустить, с указанием ограничений и условий, которые оно сочтет нужными. Правила, которыми товарищество будет руководствоваться в действиях этого рода, должны быть предварительно утверждены Управлением по делам мелкого кредита.

77. Общее собрание может назначить, за исполнение поручений, комиссионную плату в пользу товарищества”.

Крім цього, передбачалось, що “товарищество обязано постоянно иметь часть своих средств, не менее одной двадцатой доли всех своих обязательств (не считая занятого основного капитала в числе этих обязательств), во вкладах Государственного Банка или Сберегательных Касс, или в государственных процентных бумагах, положенных на хранение в Сберегательную Кассу или в Государственный Банк” [6].

Про розповсюдженість цих товарних операцій в кредитних та ощадно-позичкових товариствах в 1917 році говорить структура їх активів [7] (табл. 2).

Структура активів ощадно-позичкових товариств в 1917 р., в % до загальної суми

№ пор.	Статті активів	Ощадно-позичкові товариства	Кредитні товариства
1	Позики	62,0	49,0
2	Вклади до кредитних установ	15,2	14,4
3	Процентні папери	7,8	10,1
4	Товари	4,2	9,4
5	Майно	4,0	4,2
6	Готівка в касі	4,0	9,0
7	Витрати	0,7	0,7
8	Інші статті	2,1	3,2
	Разом	100,0	100,0

Таким чином, зарубіжний та історичний досвід [8] свідчить про те, що кредитні спілки, які мають різноманітні можливості для вкладання тимчасово вільних коштів, є найбільш стабільними, ефективними і максимально сприяють задоволенню потреб своїх членів в різних послугах.

Список літератури

1. Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. – К.: Наукова думка, 1997. – С. 172.
2. The Federal Credit Union Act./As amended to January 12, 1983, National Credit Union Administration, D.C. 20456, NCUA 8002 M3600, Washington, USA, 1983. – P. 5.
3. Ukrainian Selfreliance Michigan Federal Credit Union. Annual Report. Michigan, USA, 1993. – P. 12.
4. SO-USE Credit Union / Annual Report. Toronto, Canada. 1989. – P. 8.
5. Положення про погодження статуту кредитних спілок з питань кредитування та розрахунків та наданні позик кредитними спілками. Затверджено Наказом НБУ № 41 від 17 березня 1994 р. // Лист НБУ № 23012/35-1389 від 17.03.94.
6. Тотомианц В.О. Сельскохозяйственная кооперация / Очерки с приложением уставов. СПб, 1908. – С. 242-248.
7. Анцыферов А.Н. Кооперативный кредит и кооперативные банки. – Харьков: Изд-во “Союз” Харьковского кредитного союза кооперативов, 1919. – С. 121-122.
8. Гончаренко В.В. Кредитна кооперация. Форми економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика). – К.: Глобус, 1998. – С. 151-231.

Summary

In clause the legislative maintenance of investment activity of credit unions in Ukraine and abroad is analyzed. The historical experience and prospects on the future is covered.